

региональных «полосов роста» и зон предпринимательской активности, выявление их экспансионного потенциала и характера влияния на обслуживающие и вспомогательные сектора региональной экономики; адаптация инструментария регионального управления к условиям и специфике развития межрегиональной социально-экономической системы, повышение эффективности комплексных целевых программ инновационного регионального развития.

В сложившейся практике развития региональной экономики выше обозначенные императивы реализуются посредством применения комплексно-целевых программ развития, которые должны строиться с учетом лимитированного характера имеющейся ресурсной базы. Практическое использование данного инструментария должно быть сопряжено с адаптированностью к требованиям различных стадий жизненного цикла базовых отраслей, вариативностью в части ориентации на нивелирование слабых сторон и угроз территории и стимулировании сильных сторон и ее возможностей. При этом не исключается ориентация программ на различные типы территорий по уровню социально-экономического развития и другим целевым и функциональным критериям. На различных этапах развития региональных социально-экономических систем, формы, методы и программные мероприятия будут эволюционировать, в зависимости от изменения внешних политических, экономических, нормативно-правовых и других условий, а также внутренних проблем региона, связанных с неравномерностью развития территорий. Стратегия инновационного развития регионов должна строиться по результатам мониторинга их социально-экономического развития, чтобы учесть сложившуюся дифференциацию территорий. Она должна опираться на стратегические направления гармоничного развития региона, как в социальной, так и в экономической сферах, с учетом актуальных целевых установок развития общества в рамках единого экономического пространства региона.

Литература

1. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1982. – 453 с.
2. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика / Под ред. П.Н. Завлина. – М.: ОАО "НПО "Издательство "Экономика", 2000 – 475 с.
3. Голова И.М. Трансформация отраслевой науки региона в контексте формирования отечественной инновационной системы / И. М. Голова, А. Ф. Суховой. – Екатеринбург: Ин-т экономики Урал. отд-ния РАН, 2004. – 43 с.
4. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И.Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2001 - 304 с.
5. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. Пер. с венгр. / Б.Санто. – М.: Прогресс. 1990. – С.83.
6. Жоленц Л.А. Организация инновационного комплекса / Л.А. Жоленц // Формирование инновационного комплекса в регионе. – Новосибирск, 1990. – 80 с.
7. Гершман М. А. Инновационный менеджмент / М. А. Гершман. – М.: Маркет ДС, 2008. – 200 с.

Рецензент докт. экон. наук, профессор И.Ю. Швеиц

332.1

*Оліферук С.І., молодший науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України*

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОСТОРОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАКОРДОННІЙ НАУЦІ

Ефективне управління процесами соціально-економічного розвитку територій є можливим лише через розуміння закономірностей функціонування господарської системи в просторовому аспекті. Відповідно до цього дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду просторових досліджень є актуальними, оскільки дозволять внести «нові» аспекти в теорію регіональної економіки та отримати прикладні результати внаслідок її використання в плануванні та регулюванні розвитком територій. Досвід просторово-економічних досліджень висвітлений в працях багатьох вчених, в яких розкрито питання щодо еволюції та аналізу окремих періодів чи наукових шкіл. Зокрема, це такі вчені, як Дем'яненко О.М., Кулешов В.В., Мінакір П.А., Черевікіна М.Ю., які дають детальний аналіз російських досліджень з даного питання починаючи з початку ХХ ст.; Клісторін В.І. та Український В.М. розкривають закордонний досвід в ретроспективі та виділяють основні напрямки регіональних досліджень, їх завдання; Краснополський Б.Х. на основі досвіду регіональних досліджень останніх десятиліть порушує питання актуальності міждисциплінарного підходу в методології просторової економічної науки. Однак, не дивлячись на значну кількість напрацювань з даної проблеми,

остаточно не сформовано міждисциплінарних напрямків просторових досліджень в межах сучасної структури науки, що перешкоджає комплексному аналізу, організації та управлінню господарства на регіональному рівні.

Метою статті є аналіз еволюції просторово-економічних досліджень зарубіжної та вітчизняної науки в хронологічному і методологічному аспекті, формування актуальних на сучасному етапі напрямків досліджень з використанням минулого досвіду.

Найдавніші просторові дослідження беруть свій початок в епоху античності з зародження географічної науки, зокрема її країнознавчого напрямку. На той час праці мали описовий характер і комплексно характеризували країни земної кулі: природу, господарську систему, населення, суспільні процеси тощо [19]. Починаючи з середини XIX ст. розвивається хорологічний напрямок в географічній науці, представники якого вивчали територіальну диференціацію земної поверхні, а «географічний простір» розглядали через заповнення його об'єктами та явищами, пов'язаними між собою причинно-наслідковими зв'язками. Спочатку основна увага дослідників (Гумбольдт О., Ріттер К.) приділялась природним ландшафтам. З початку XX ст. з'являються праці присвячені соціальному та господарському аспекту життя суспільства. Серед дослідників даного періоду слід відмітити німецьких географів Ратцеля Ф. та Геттнера А., які заклали основи антропогеографії та представників французької школи суспільної географії – Реклю Е., Відаль де ля Бляша П., Брюна Ж. Пізніше, в 1935 р., Хартшорн Р. до системи географічних об'єктів відносить культурний аспект життя суспільства [1; 4].

Заслугують на увагу дослідження американських географів Ульмана Е. та Чонсі Х. в сфері урбаністики та територіальної організації агломерацій, які в 40-х роках розробили теоретичну модель територіальної структури міст: від ділового центру до котеджної периферії. Ними було висунуто гіпотезу, що основою формування агломерацій є розвиток сфери послуг.

Новий етап в просторових дослідженнях починається з утворення школи просторового аналізу в 50-х роках XX ст. Її засновником вважається Шефер Ф., який перейшов від описових до кількісних методів дослідження соціально-економічних та природних явищ в географічній науці [27]. Вагомий вклад в розвиток даної школи зробили Ізард У., Бунге В., Хагетт П. та Харві Д. Представники школи просторового аналізу акцентували увагу на дослідженні систем розселення, транспортної мережі та розміщенні виробництва. З 70-х років починається занепад цієї наукової школи [26; 28].

В 50-х роках поряд з школою просторового аналізу розвивалась Лундська школа. Шведські географи Лундської школи досліджували поширення соціально-економічних процесів в просторі й часі. Зокрема, Хегарстранд Т. в роботі «Дифузія інновацій як географічний процес» виділив «життєвий цикл» товарів та теоретично обґрунтував поширення нововведень в просторі. Автор пропонує заходи територіальної організації економічного простору: найбільш сприятливим місцем для інновацій вважає науково-виробничі комплекси в великих містах, а диверсифікованого виробництва – в регіонах. Дослідником зроблено висновок, що для поширення суспільних процесів в просторі ключовим є не фактор відстані, а тіснота зв'язків між суб'єктами [6; 16].

Теоретична модель диференціації простору на центр та периферію розроблена американським географом Фрідманом Дж. в 60-х роках у книзі «Політика регіонального розвитку». Автор розрізняє центр, як місце виникнення та запровадження прогресивних технологій та соціальних перетворень, а периферія – місце їх поширення. Віддаленість периферії від центру на пряму впливає на час реалізації там змін і даний тип відносин спостерігається на всіх рівнях – від глобального до локального. Тому автор пропонує, відповідно до локалізаційно-функціонального положення території, проводити диференційовану регіональну політику [6].

Поряд з соціально-економічною географією та країнознавством комплексними дослідженнями просторової диференціації природних та суспільних об'єктів та процесів на рівні наддержавних утворень (макрорегіонів) та внутрідержавних районів займається регіоназнавство [8].

Просторовий аспект в економічній науці відображений в теорії регіональної спеціалізації та міжрайонної торгівлі. Зокрема, Сміт А. обґрунтував спеціалізацію виробництва в просторі (територіальний поділ праці) та міжнародну торгівлю через відмінності абсолютних величин витрат на виробництво товарів і послуг. На противагу йому, Рікардо Д. дане питання вирішує через відносні витрати, внаслідок міжрегіональних відмінностей в ресурсах та продуктивності праці. Пізніше, в 30-х роках XX ст. шведські вчені Хекшер Е. та Олін Б. визначили, що для розміщення експорторієнтованого виробництва поряд з порівняльними перевагами, ключовим фактором виступає надлишок певних ресурсів.

Прикладний характер для побудови зовнішньоторговельної політики США мав проект ЛІНК (прогноз міжнародних продуктопотоків) розроблений в Уортонській асоціації економітричних прогнозів під керівництвом Клейна Л. Проект являв «собой сукупність розроблених незалежно одна

від одної різних по величині і структурі економетричних моделей національних економік ряду країн і регіонів», котрі ув'язуються в єдину модель світової торгівлі [7].

Якісно новий напрямок просторових досліджень в економічній науці розпочався з першої половини XIX ст. та пов'язаний з роботами вчених німецької школи штандарту (розміщення виробництва). Представники даного напрямку наполягали на необхідності доповнити «абстрактну господарську систему» територіальним аспектом. А при визначенні оптимального розміщення господарства через систему економічних показників активно використовувати геометричні та гравітаційні моделі.

В процесі еволюції теорії штандарту можна умовно виділити три її етапи:

побудова «чистих» теорій оптимального розташування в просторі окремого ізольованого підприємства по відношенню до сировини і зон попиту з метою мінімізації витрат та абстрагуванням від другорядних факторів (Тюнен І., Лаунгардт В., Хоттелінг Х.) [6];

формування узагальнених теорій та перехід до аналізу взаємодії підприємств та галузей. Характерне введення додаткових факторів (попиту і пропозиції, ціни, ренти, транспортних тарифів, фактору концентрації та ін.) та розгляд економічних процесів в динаміці (Вебер А., Паландер Т.) [6, 27];

поєднання теорій розміщення та економічної рівноваги з метою максимізації прибутків цілих галузей та регіонів через впорядкування організації простору (Кристаллер В., Льош А.). Для наукових робіт даного періоду характерним є зближення теорії розміщення з економічної теорією, що проявляється в синтезі різноаспектних напрямків дослідження (розміщення населення та виробництва, характеристика транспортної мережі, формування регіональних ринків, міжрегіональна торгівля, аналіз ціноутворення та факторів виробництва) [20].

Наступний етап досліджень пов'язаний з роботами представників теорії «полосів зростання» французької просторової школи, які зацікавились потенціалом окремих виробництв чи агломерацій утворювати ареали економічного зростання. Фундатором даної теорії вважається Перру Ф. Автор, на основі розробленої класифікації галузей за темпами розвитку та здатністю до кооперації, обґрунтовує провідну роль в розвитку економіки «комплексу галузей», які шляхом «втягнення» нових економічних факторів та супутних виробництв сприяють активізації та поширенню економічного розвитку в оточуючих територіях. Будвіль Ж. до полюсів зростання, окрім провідних компактно локалізованих галузей, приєднав також населені пункти та регіони, які мають «прогресивну» галузеву структуру і продукують інновації. Пізніше, Потье П. виділив осі зростання, що знаходяться між полюсами розвитку та разом з ними утворюють каркас розвитку. Іспанський вчений Луасен Х. до полюсів росту відніс сукупність підприємств, що формують експортний потенціал регіону. Однак найбільший вклад Луасен Х. зробив в дослідження кластерів з використанням галузевого та територіального підходу [16; 22].

У 80-х роках «теорія полюсів росту» лягла в основу «теорії інноваційних середовищ» в розробці якої активну участь брали Айдало Ф. та Перрен Ж.-К. у складі Групи європейських досліджень інноваційних середовищ.

Також в 70-80-х роках спостерігається синтез просторової економіки з інституціоналізмом в роботах Ліпеца А. – в теорії регуляції, та Пакьора Б. – в теорії конвенцій. Саме представники французької просторової школи активно звертаються до регуляційної тематики для пошуку механізмів управління господарськими процесами на регіональному рівні.

Сучасними напрямками просторових досліджень в Франції є дослідження інноваційних середовищ, регуляції галузей і територій, полюсів конкурентоспроможності, «динаміки близькості» та локалізованих економічних систем. Два останніх напрямки розглянемо більш детально.

Дослідженню економічної близькості присвячено ряд робіт починаючи з кінця 80-х років. Найбільш відомими дослідниками даного наукового напрямку є Торр А., Сьєрра К., Буба-Ольга О., Гроссетті М. та інші. Вчені, через аналіз поляризації розвитку, галузевої організації, технологічної та територіальної динаміки, виділили види близькостей (географічна, організаційна, технологічна, реляційна, інституційна) та їх вплив на економічні утворення. Також відмічено важливість фактору відстані та соціокультурної спорідненості для активізації економічної активності, поширення інновацій в просторі.

Деякі методологічні елементи теорії близькості та міждисциплінарний підхід лягли в основу дослідження різноманітних економічних утворень на певній території. Даний напрям наукових досліджень за останні два десятиліття об'єднується під узагальненим терміном «локалізовані економічні системи».

Так, Ралле А. та Торр А. на основі варіативної комбінації географічної та організаційної близькості виділяють типи локалізованих виробничих систем (ЛІВС). Карренказо К. поряд з

комбінацією трьох типів близькості (географічної, організаційної та інституційної) вводить додатково два типи складності (технологічну – оновлення технологій та комбінаторну – поєднання знань і технологій) для типології локалізованих виробничих систем. Аналіз характеру зв'язків між різними типами ЛВС та можливість їх еволюції (переходу з одного типу в інший) залежно від зміни ключових параметрів (інтенсивності обміну, динаміки інновацій та прикріпленості до території) здійснив Карлюе Ф. Багатоаспектний аналіз ЛВС зробив Гроссетті М. Автор поряд з особливостями обміну ресурсами та інноваційним процесом звертає увагу на тип локалізації ЛВС, координацію (колективне регулювання) та роль соціально-політичної складової у виробничих системах.

Слід відмітити, що в Італії, на зразок французьких, починаються міждисциплінарні регіональні дослідження, які з 70-х років виливаються у теорію «промислових округів», що поєднала «ідеї постфордизму та теорії соціального капіталу» (рис. 1) [22].

Рис. 1. Еволюція просторово-економічних досліджень

Вихід у світ роботи Ізарда У. в 1956 році «Розміщення і просторова економіка» можна вважати початком становлення регіональної економіки [29]. В 50-х роках Ізард У. заснував Міжнародну асоціацію регіональної науки (Пенсільванський університет у Філадельфії). Вчений вперше розглянув регіон з точки зору макроекономіки використавши для аналізу міжгалузевий та міжрайонний торговий баланс для визначення самодостатності розвитку, гравітаційні моделі – для оптимізації розміщення продуктивних сил, а проблему економічної рівноваги вирішує за допомогою Кейнсіанської моделі [11]. Представники даного наукового напрямку, зокрема учнів Ізарда та представники міжнародної асоціації регіональної науки, намагались обґрунтувати теорію регіональної економіки як синтетичної, міжпредметної науки. Проте найбільшого успіху досягли в розробці аналітичного інструментарію дослідження. Яскравим прикладом висвітлення вищезгаданих ідей є книга Паелінка Дж. та Нійкемпа П. «Операційна теорія та метод в регіональній економіці» [6].

Із занепадом школи просторового аналізу просторові дослідження в 80-х р. в США продовжились в Каліфорнійській школі регіоналістики. Однак, вчені даної школи (Сале Р., Сторпер М., Гордон Р.) відійшли від методологічних прийомів вітчизняної регіональної науки та активно використовували підходи інституціоналізму, теорії «інноваційних середовищ».

Прикладними економічними дослідженнями на мезорівні займався Норман Глікман. На основі моделей економічної бази, «витрати-випуск» та економетричних моделей автор дає аналіз та прогноз макроекономічних та демографічних показників розвитку міського регіону Філадельфія. Належну увагу приділяє соціальній інфраструктурі, галузевим ринкам, як невід’ємним об’єктам державної політики [5].

До ХХ ст. просторові економічні дослідження Українських земель носили описовий та статистично-описовий характер і проводились на замовлення держав, до складу яких входили дані території. Новий етап досліджень розпочався з створенням в 1915 р. Комісії по вивченню природних продуктивних сил в колишній імперії, а за ініціативи академіка Вернадського В.І. 1919 р. засновано Комісією по вивченню природних багатств України.

Прикладні та теоретичні дослідження для потреб планування господарського розвитку розпочинаються з 20-х рр. ХХ ст. з розробкою плану ГОЕЛРО, а пізніше п'ятирічних планів Держплану СРСР. В 30-ті роки утворено Раду по вивченню продуктивних сил АН СРСР, яка разом з однойменним відділенням системи Держплану в м. Києві займалася розробкою Генеральної схеми планування розвитку регіонів, схем розміщення продуктивних сил та окремих галузей виробництва. З 60-70-х рр. ХХ ст. різноаспектні наукові дослідження синтезуються у прогностичній Генеральній схемі розвитку і розміщення продуктивних сил Союзу та Схемі розвитку і розміщення продуктивних сил України і Комплексній програмі науково-технічного прогресу України. А з 80-х рр. розвиваються дослідження республік та окремих регіонів: розроблено Генеральну схему розселення УРСР, програми розвитку адміністративних одиниць різного рівня та міських поселень, програми формування територіально-виробничих комплексів [6].

Дослідження технологічно пов'язаних виробництв на певній території почалося у 40-х роках та пов'язано з ім'ям Колосовського Н. За основу аналізу вчений брав енерговиробничі цикли та їх поєднання на певній території, як основний фактор комплексоутворення. В умовах планової економіки даний тип організації продуктивних сил давав економічний ефект за рахунок економії транспортних та комунікаційних витрат. Пізніше, в 90-х роках, Портер М. вивчаючи конкурентоспроможність географічно локалізованих фірм пов'язаних та взаємодоповнюючих одна одну, сформував поняття «кластер». Однак, на відміну від ТВК структура якого задана ззовні, в кластері його складові інтегруються з конкурентоспроможних суб'єктів ринку. Також в кластері генеруються інновації, які швидко поширюються між підприємствами внаслідок тісноти зв'язків [24].

На нашу думку, особливої уваги заслуговує підхід Паламарчука М., який в територіально-виробничих комплексах не обмежився виробничою та управлінською складовою, а значну увагу приділив розвитку соціальної сфери.

Слід також відмітити вклад таких вчених економістів та географів: Баранського М., Колосовського Н., Алампієва П., Діброва О., Некрасова Н., Алаєва Е., Паламарчука М., які теоретично обґрунтували макроекономічне районування господарського комплексу країни та розміщення продуктивних сил [12; 15; 21].

Вагомий внесок в розвиток просторових досліджень внесено Інститутом економіки і організації промислового виробництва Сибірського відділення Російської академії наук. Зокрема, Гранбергом А. розроблено теоретико-методологічну базу міжрайонних міжрегіональних взаємодій, Бандманом М. вдосконалено і поглиблено теорію територіальної організації виробництва, Шніпером Р. – досліджено відтворювальний процес в економіці мезорівня. На основі вищезгаданих напрацювань розроблено ряд стратегій та цільових програм регіонального розвитку [13].

На сьогодні, проблемами просторової організації соціально-економічних систем та управління розвитком регіонів в Україні займається утворений в 1994 р. Інститут регіональних досліджень НАН України [14; 16].

Спроба осмислення «теорії економічного простору» в контексті теорії регіонального розвитку була реалізована в РВПС України НАН України [2; 17; 18]. Виконуючи завдання передпланової оцінки народногосподарських проектів за радянських часів, вже в період незалежності інститут переорієнтувався на дослідження проблем розміщення та відтворення продуктивних сил в умовах ринкової економіки та комплексного розвитку регіонів, питання суспільної ефективності господарської діяльності в галузях економіки [10]. В 2010 р. РВПС України НАН України ліквідовано. Питаннями економічної ефективності використання, охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу, екологічної політики, стратегічного управління сталим розвитком України та її регіонів займається ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», що створений в 2011 р.

Проблеми управління регіональним розвитком та державної регіональної політики розкриті також в роботах вчених Національного інституту стратегічних досліджень [3; 9]. Проаналізувавши еволюцію просторових досліджень в розрізі наукових шкіл на методологічних підходів залежно від предметного аспекту доцільним вважаємо групування їх за «магістральними напрямками» (рис. 2). На сьогодні, спостерігається розрізнене використання вищезгаданих напрямків просторової науки в організації та управлінні господарським життям суспільства на різних рівнях – від локального до глобального.

Рис. 2. Магістральні напрямки просторово-економічних досліджень

Крім того, відсутні комплексні дослідження територіальних господарських систем з врахуванням часового фактору. На сучасному етапі актуальним є використання наробок окремих наукових шкіл для вирішення прикладних господарських проблем. Зокрема, з посиленням деволуційних тенденцій все більшої актуальності набувають регіональні дослідження в макроекономічному аспекті (підхід Ізарда У., Гранберга А.). З розширенням інтеграційних процесів в світовому господарстві та утворенням екстериторіальних економічних формувань постала проблема перспектив та загроз для національних економік. Пошуковими в даному випадку є методи оцінки діяльності та механізми координації вищезгаданих утворень (в першу чергу слід взяти до уваги французьку просторову школу).

Позитивний ефект для соціально-економічного розвитку регіонів дасть використання підходів районно-планувального напрямку. Перспективними є комплексні міждисциплінарні дослідження територій, однак місце координаційної ланки в них лишається за регіональною наукою.

Література

- 1.Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев.– М.: Мысль, 1983. – 350 с.
- 2.Быстряков И.К. Экономическое пространство региона: новая исследовательская парадигма / И.К. Быстряков // Продуктивні сили України. – 2006. – № 1. – С.32–41.
- 3.Біла С.О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід) / С.О. Біла // Стратегічні пріоритети (науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень).– 2009.-№ 3 (12). – С. 63 – 72.
- 4.Геттнер А. География. Её история сущность и методы / А. Геттнер. – М. – 1930.
- 5.Гликман Н. Экономический анализ региональных систем / Н. Гликман – М.: Прогресс, 1980. – 279 с.
- 6.Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учеб. для вузов / А.Г. Гранберг – [3-е изд.]. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 495 с.
- 7.Дадаян В.С. Глобальные экономические модели / В.С. Дадаян.– М: Наука, 1981.
- 8.Дергачёв В.А. Регионоведение / В.А. Дергачёв, Л.Б. Вардомский. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Юнити-Дана, 2010. – 519 с.
- 9.Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
- 10.Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / За ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К: РВПС України НАН України, 2008.- 220 с.
- 11.Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / У. Изард. – М.: Прогресс, 1966. – 660с. Колосовский Н.Н. Теория экономического районирования / Н.Н. Колосовский.– М.: Мысль, 1969. – 335с.
- 12.Кулешов В.В. Развитие исследований в области региональной экономики в СО РАН: тенденции и важнейшие результаты / В.В. Кулешов, М.Ю. Черевикина // Пространственная экономика. – 2007. – № 2. – С. 19-35.
- 13.Методи і моделі просторового розвитку територіально-виробничих систем / [НАН України. Інститут регіональних досліджень. Науковий редактор д.е.н., проф. Є.І Бойко]. – Львів, 2007. – 212 с.
- 14.Некрасов Н.Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы / Н.Н. Некрасов – М.: Экономика, 1978. – 340с.
- 15.Папп В.В. Структурні процеси в економіці регіональних суспільних систем: теорія, методологія, практика: монографія / В.В. Папп; НАН України. Інститут регіональних досліджень; [відп. ред. Л.Т. Шевчук]. – Львів, 2009. – 340 с.
- 16.Пепа Т.В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України / Т.В. Пепа. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 440 с.

17. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень / [Данилишин Д.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. та ін.]. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 572 с.
18. Саушкин Ю.Г. Географическая наука в прошлом, настоящем и будущем / Ю.Г. Саушкин. – М: Просвещение, 1980
19. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты / [М-во образования Рос. Федерации, Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования «Кузбас. гос. техн. ун-т»] – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2004. – 151 с.
20. Территориальная структура производственных комплексов / [Паламарчук М.М., Балабанов Г.В. и др.]. – К.: Наукова думка, 1981. – 310с.
21. Украинский В.Н. Современная французская пространственная экономика: теория близости и типологизация локализованных экономических систем / В.Н. Украинский // Пространственная Экономика. – 2011. – № 2. – С. 92-126.
22. Фетисов Г.Г. Региональная экономика и управление: учебник / Г.Г. Фетисов, В.П. Орешин. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
23. Хасанов Р.Х. Реализация региональной промышленной политики с использованием кластерных подходов / Р.Х. Хасанов.- Режим доступа: <http://www.pmjobs.net/art/7.doc>
24. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 444 с.
25. Bunge W. A World in Crisis? / W. Bunge // Geographical Perspectives.-1986.
26. Fred K. Schaefer Annals of the Association of American Geographers.- Vol. 43.- No. 3. (Sep., 1953).- P. 226-249.
27. Harvey, David, Justice, Nature and the Geography of Difference Blackwell.- Oxford, 1996.- P.468.
28. Isard W. Location and Space-Economy / W. Isard. – New York, 1956.

Рецензент докт. экон. наук И.К. Чукаева

330.341

*Донєва Н.М., здобувач,
Херсонська державна морська академія*

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Зручне географічне розташування та природний клімат України сприяє розвитку та покращенню туристичної галузі. Історична спадщина також є дуже привабливою для туристів, як іноземних, так і українських. Україна має туристичний ресурс і це є достатньо значимою причиною для розвитку туризму. Туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери в Україні, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені [1]. На даний час туристична галузь є однією з перспективних напрямків соціально-економічного розвитку України. Вітчизняний індустрія туризму може стати однією з найприбутковіших галузей економіки країни. Проте, це можливо за умови відповідних інвестицій в галузь. Негативно впливає на розвиток туризму у країні в цілому недостатній рівень розвитку інформаційної інфраструктури, а також методичної, організаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави. Переважна більшість туристичних закладів не відповідає міжнародним стандартам, незадовільний стан туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів. Ці та інші причини не сприяють інвестиційній привабливості індустрії туризму України [1].

Серед вітчизняних авторів, які розглядали проблеми інвестиційної політики в туристичній галузі України, необхідно виділити таких, як Любіцева О.О. (аналіз ринку туристичних послуг); Кифяк В.Ф. (організація туристичної діяльності); Сокол Т.Г., Новіков В.С., Фоменко Н.В., Чудновський О.Д., Пуцентейло П.Р., Жукова М.А. (питання розвитку менеджменту туризму) та інші.

Проте деякі аспекти покращення інвестиційного клімату України залишаються не розглянутими і потребують подальшого вивчення у напрямку їх удосконалення. Дані обставини обумовили вибір теми статті.

Сьогодні світ переживає справжній туристичний бум. В 2011 році за прогнозами СОТ повинні здійснити подорожі більше мільярда людей світу, питома вага індустрії туризму становить близько 10% світового ВВП та 7% загального обсягу світових інвестицій. Для більш ніж 40 країн світу